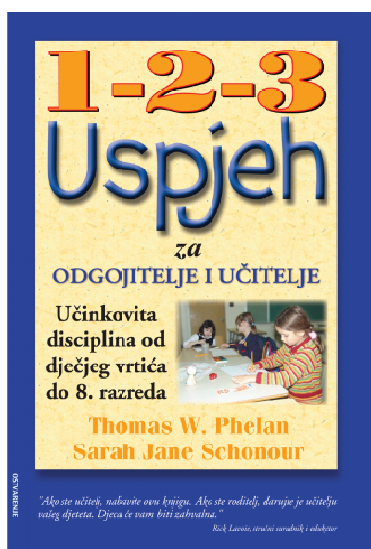

Thomas W. Phelan, Sarah Jane Schonour,
1-2-3 USPJEH ZA ODGOJITELJE I
UČITELJE

Lekenik: Ostvarenje, 2006., 247 str.

Američki je psiholog Thomas W. Phelan prije 30-ak godina osmislio program učinkovite discipline pod nazivom *1-2-3 Magic* koji je isprva bio namijenjen roditeljima, odnosno discipliniranju djece. Kasnije je u suradnji s američkom savjetnicom za obrazovanje Sarah Jane Schonour prilagodio taj program kako bi se on mogao primjenjivati u vrtićima i školama do 8. razreda. U knjizi *1-2-3 Magic for Teachers: Effective Classroom Discipline Pre-K through Grade 8* koja je izdana 2004. godine, a inspirirana bestsellerom namijenjenim roditeljima *1-2-3 Magic: Effective Discipline for Children 2-12*, autori opisuju jasne i precizne upute kako odgojitelji i učitelji mogu uspostaviti i održavati disciplinu u vrtiću, odnosno školi. Dvije godine nakon knjiga je prevedena i objavljena u Hrvatskoj pod nazivom *1-2-3 uspjeh za odgojitelje i učitelje: učinkovita disciplina od dječjeg vrtića do 8. razreda*. Knjiga donosi jednostavne metode discipliniranja djece predškolske i školske dobi, pravila kojih se treba pritom pridržavati te mnogobrojne korisne savjete kako uspješno rješavati disciplinske probleme te raditi na prevenciji nediscipliniranog ponašanja i neposluha, a s

ciljem da se svoj djeci, u vrtiću i u školi, omogući sigurno okruženje za učenje i rad. Taj se program temelji na trima koracima: kontroliranju nepoželjnog ponašanja, poticanju dobrog ponašanja te učvršćivanju odnosa s učenicima.

Knjiga je podijeljena u devet dijelova, odnosno 30 poglavlja. U samom *Predgovoru* autori ističu imena koautora – Cristina Dougherty, Becky Ferguson te Susan Kernan. Prvi dio *Jasan pregled* sastoji se od četiriju poglavlja. U poglavlju *Što je 1-2-3* autori objašnjavaju da program 1-2-3 predstavlja jednostavnu, preciznu te učinkovitu metodu blagog, ali zato odlučnog discipliniranja djece od vrtića pa sve do 8. razreda osnovne škole, ističu koliko je važno da osobe koje rade s djecom budu pripremljene za izazove uspostavljanja discipline te upozoravaju da će se s početkom primjene programa 1-2-3 učenici svrstati u dvije kategorije: suradnika ili izazivača. Drugo poglavlje donosi objašnjenje dviju osnovnih vrsta ponašanja učenika: tzv. „prestani“ i „počni“ ponašanje. Pod pojmom „prestani“ ponašanje autori podrazumijevaju nepoželjno ponašanje učenika kao što je cmizdrenje, svađanje, brbljanje, zadirkivanje, upadanje u riječ, vikanje, ispadi bijesa, drskost, dosađivanje, napuštanje mjesta za sjedenje, laganje, tučnjava i dr. Nasuprot tome, „počni“ ponašanje predstavlja pozitivne aktivnosti koje od učenika zahtijevaju veću motiviranost i napor, primjerice pospremanje i čišćenje, prelaženje na nove aktivnosti, pristojnost, rješavanje školskih zadataka itd. U trećem poglavlju *Predrasuda o malim odraslima* autori objašnjavaju kako mnogi učitelji, odgojitelji, ali i roditelji imaju krivu predodžbu djece, to jest pretpostavljaju da su oni razumna i nesebična bića, odnosno umanjena verzija odraslih. Četvrto poglavlje *Dvije najveće pogreške u disciplini* naglašava dva načelna pravila kojih se treba pridržavati da bi program 1-2-3 bio učinkovit, a to su: nepričanje i nepokazivanje emocija. Naime, autori tvrde da su previše pričanja (suvišni razgovori, objašnjavanja, prodike ili rasprave) i pokazivanje previše emocija (negodovanje, ljutnja, uznemirenost, vikanje, vrištanje) dvije najveće pogreške koje čine odgojitelji i učitelji kada žele postići da se djeca, odnosno učenici ponaša-

ju disciplinirano. Peto poglavlje *Rad s djecom i vaša osobnost* bavi se osnovnim stilovima rada s djecom (autoritaran, popustljiv, distanciran i autoritativan) te ističe da program 1-2-3 predstavlja autoritativan pristup podučavanju.

Drugi dio knjige naziva se *Kontroliranje nepoželjnog ponašanja* te započinje šestim poglavljem, *Odbrojavanje nepoželjnog ponašanja*, u kojem je detaljno objašnjena metoda odbrojavanja, a koja se primjenjuje kod „prestani“ ponašanja. U slučaju učenikovog ispada, učitelj/odgojitelj mu odbrojava (najviše do 3), odnosno upozorava ga da prestane s nepoželjnim ponašanjem. Dakle, učenik dobiva dvije prilike da prestane s dotičnim ponašanjem, a u slučaju da ne prestaje, dobiva isključenje, odnosno odlazak u *time-out* u trajanju onoliko minuta koliko učenik ima godina. Autori također navode i niz alternativa za *time-out* u slučaju da učenik odbija otići na *time-out* ili ako učitelj/odgojitelj smatra da bi u toj situaciji bila neka druga posljedica korisnija. Sedmo poglavlje donosi odgovore na najčešća pitanja i nedoumice vezane uz odbrojavanje i odlazak na *time-out*. Osmo poglavlje bavi se prilagodbama u postupku odbrojavanja, odnosno varijacijama koje zahtijevaju sukobi među vršnjacima, provale bijesa te durenje. *Prvi korak* naslov je devetog poglavlja u kojem autori savjetuju kako započeti s uvođenjem programa 1-2-3.

Treći dio *Nijedno vam dijete neće zahvaljivati* započinje s desetim poglavljem u kojem autori skreću pozornost na šest načina iskušavanja i manipulacije kojima se koriste djeca kada pokušavaju utjecati na odrasle, a to su: dosađivanje, provala raspoloženja (zastrašivanje), prijetnje, mučeništvo, umiljavanje i fizičke taktike. Jedanaesto poglavlje *Odbrojavanje na djelu* donosi primjere primjene programa 1-2-3 kako bi čitatelji dobili bolji uvid u pravilno odbrojavanje. Posljednje poglavlje ovog dijela objašnjava sustav blažih i težih posljedica kojim se koristi pri ozbiljnijim prijestupima, a čiji je cilj prevencija problematičnog ponašanja.

Naziv je četvrtog dijela knjige *Poticanje dobrog ponašanja* te je u potpunosti posvećen drugom koraku programa 1-2-3. Naime, autori u trinaestom poglavljju *Takti-*

ke za „počni“ ponašanje navode i detaljno objašnjavaju metode koje kod učenika potiču dobro i poželjno ponašanje kao što su pohvala ili pozitivno verbalno potkrepljenje, zadavanje jednostavnog zahtjeva, korištenje alarmnih satova, sustav nadnica, tj. postojanje fiktivne ekonomije, prirodne posljedice, bilježenje u tablicu, unakrsan razgovor koji učitelj vodi s drugom odraslom osobom i razne varijacije.

Peti dio pod nazivom *Posebne primjene* obuhvaća šest poglavlja. U četrnaestom poglavljju ističe se važnost dosljednosti za uspjeh programa 1-2-3 te navode savjeti kako uspješno primjenjivati program izvan učionice, odnosno na hodnicima, igralištu ili za vrijeme stanke za objed, izletima, priredbama i predstavama. Petnaesto poglavlje donosi savjete kako uštedjeti vrijeme pri dolasku i odlasku učenika u razred te prijelazu na nove aktivnosti; primjerice pri prijelazu na nove aktivnosti autori tvrde da je jedna od najučinkovitijih taktika pozitivno potkrepljenje. U šesnaestom poglavljju autori predlažu kako učenike motivirati za izvršavanje razrednih zaduženja i sudjelovanje u čišćenju. Kao rješenje autori predlažu očekivanja, slušanje glazbe za vrijeme pospremanja, korištenje alarmnih satova, primjenu sustava nadnica, odnosno globa za učenika, natjecanje, povremena pozitivna potkrepljenja. Sedamnaesto poglavlje *Izvršavanje školskih zadataka* razmatra kako učinkovito podučavanje i djelotvorna disciplina utječu na uspješnost rada i učenja. Razredni sastanci tema su osamnaestog poglavlja. Autori predlažu vođenje razrednih sastanaka jednom tjedno na kojima učitelj i učenici raspravljaju i rješavaju probleme te na taj način učenici uče iznositi vlastita i uvažavati tuđa mišljenja, vježbaju socijalne vještine i vještine pregovaranja. Jedno je od osnovnih pravila na kojima se temelji program 1-2-3 pravilo nepričanja. No, u nekim je situacijama pričanje i objašnjavanje nužno. Devetnaesto poglavlje govori detaljnije o tome.

Šesti dio *Vaš odnos s djecom* kao što i sam naslov upućuje govori o tome kakvi bi odnosi trebali biti između učitelja/odgojitelja te učenika/djece. Poglavlje *Realan pogled na samopoštovanje* ističe važnost povećanja samopoštovanja kod djece te objaš-

njava povezanost samopoštovanja i triju glavnih koraka programa 1-2-3. Učvršćivanje odnosa s učenicima je zadnji korak programa 1-2-3 *uspjeh*. Pod time autori navode građenje kvalitetnog međusobnog odnosa koji podrazumijeva puno pohvala, zajedničke zabave, opraštanja, a što je detaljnije opisano u dvadeset i prvom poglavlju. Uz to, naglašava se važnost aktivnog slušanja koje je tema dvadeset i drugog poglavlja. Zadatak je aktivnog slušatelja da na empatičan način sasluša i sagleda što druga osoba govori i misli. Komunikacija između roditelja i učitelja, odnosno odgojitelja predstavlja jedan od najvažnijih čimbenika školskog uspjeha djeteta, a ona je tema dvadeset i trećeg poglavlja. Usto, autori predlažu način obavješćivanja roditelja o primjeni programa 1-2-3 u školi te sugeriraju primjenu programa 1-2-3 kod kuće ako roditelji teško kontroliraju ponašanje vlastitog djeteta ili ako se ponašanje učenika u školi ne poboljšava unatoč primjeni programa 1-2-3.

Primjena programa 1-2-3 u različitim dobnim skupinama naziv je sedmog dijela knjige. Dvadeset i četvrto poglavlje donosi detaljne upute kako uvesti program 1-2-3 u jaslice i dječji vrtić. Naime, autori tvrde kako je program 1-2-3 već tada uspješno primjenjiv u dječjim vrtićima jer djeca u dobi od dvije godine mogu slijediti jednostavne upute. Uputama o primjeni programa 1-2-3 u nižim razredima osnovne škole bavi se dvadeset i peto poglavlje. Autori navode kako učenici nižih razreda osnovne škole vole program 1-2-3 jer je predvidljiv, lagan i pravedan. Smjernice o primjeni programa 1-2-3 u višim razredima osnovne škole tema su dvadeset i šestog poglavlja. Autori napominju kako je vođenje evidencije potrebno u višim razredima stoga sugeriraju ispunjavanje evidencije neprimjerenog ponašanja, to jest disciplinski slip, kao i sustav disciplinskih mjera. Dvadeset i sedmo poglavlje daje kratak pregled kako se program 1-2-3 primjenjuje na djecu s posebnim potrebama, to jest kod učenika koji imaju teškoće u učenju, emocionalne teškoće, blagu mentalnu retardaciju, autizam, oštećenje vida i/ili sluha.

Osmi dio *Administrativna pitanja* sadrži dva poglavlja: *Administrativna pravila i podrška učiteljima* te *Upitnik samoprocjene za učitelje*. Kao što navode autori, jedan je od najtežih poslova koje obavljaju ravnatelji i stručni suradnici utvrđivanje i provođenje disciplinske politike koja je djelotvorna. U poglavlju *Administrativna pravila i podrška učiteljima* jedan bivši ravnatelj u dijaloškom obliku iznosi glavne smjernice koje uključuju davanje podrške učiteljima, pomoć osobama kojima je potrebno usavršavanje u radu, pritom pazeći da ni učenici niti roditelji ne budu prikraćeni. Dvadeset i deveto poglavlje sadrži upitnik namijenjen učiteljima kako bi mogli procijeniti vlastiti stil podučavanja i rada. Izjave u upitniku koje učitelji trebaju procijeniti na skali od 1 do 5, odnose se na strukturiranje, uključivanje i praćenje učenika i njihova rada, kontakt s roditeljima, kontroliranje nepoželjnog ponašanja, poticanje pozitivnog ponašanja te samoprocjenu vlastitog odnosa s učenicima.

Naziv je posljednjeg, devetog dijela knjige, *Budućnost* u kojem autori navode koje promjene u razredu, odnosno odgojnoj skupini mogu učitelji i odgojitelji očekivati ako primjenjuju program 1-2-3. Usto, savjetuju što učiniti u situacijama kada se nakon određenog vremena primjene programa postane nedosljedan u primjeni programa.

Učitelji i odgojitelji trebaju poznavati različite metode, programe i tehnike uspostavljanja discipline koje su primjerene osobinama vlastitih učenika i situaciji u razredu, odnosno odgojnoj skupini kako bi stvorili sigurno okruženje za učenje i rad. Program 1-2-3 nudi moguće rješenje za izazove uspostavljanja discipline, a knjiga *1-2-3 uspjeh za odgojitelje i učitelje: učinkovita disciplina od dječjeg vrtića do 8. razreda* predstavlja obaveznú literaturu za sve koji se bave odgojem i obrazovanjem djece.

Valentina Novak

studentica na Učiteljskom fakultetu
Sveučilišta u Zagrebu